

Přímá vojenská intervence USA v jižním Vietnamu a bombardování VDR americkým letectvem způsobilo, že vietnamská otázka se znovu stala světovým problémem. Na jejím brzkém vyřešení je zainteresována řada vlád a značná část veřejného mínění ve světě. Do popředí společných zájmů vystupuje obnovení míru v této části světa, tak aby bylo zabráněno dalšímu prolévání krve a rozšíření války do jiných zemí a částí světa. Řešení přijatelné pro svět však může být postaveno jen na takovém základě, který je přijatelný pro vietnamský národ. Řešení, které není přijatelné pro vietnamský národ, může vést jen k prodloužení, případně rozšiřování války, protože Vietnamci po dvacetipěti letech bojů o nezávislost jsou pevně odhodláni vybojovat si skutečnou nezávislost a mají dosti zkušeností, vlastních sil i přátel, aby toho mohli dosáhnout, byť v dlouhém a těžkém boji. Ač se tedy vietnamská otázka stala světovým problémem, zůstává při tom stále především vietnamským problémem, který může být řešen jen v souladu s oprávněnými národními tužbami a politickými realitami této země.

Avšak současně je ostrá krize ve Vietnamu způsobena americkým vojenským zásahem do vietnamských záležitostí, který je pouze vyvrcholením kontinuálního kursu vlády USA vůči Vietnamu, jenž se datuje od roku 1947. Nejde ale o návaznost na jednu linii v americké zahraniční politice, nýbrž o další projev globální politiky USA ve světě od druhé světové války. Vyřešení vietnamské otázky v podstatě závisí na tom, zda a jak brzy bude vláda USA schopna přizpůsobit svou politiku reálné situaci ve Vietnamu. V tomto smyslu je ukončení války ve Vietnamu a normalizace tamních poměrů rovněž i americkým problémem.

Jednou z nejdůležitějších věcí pro nalezení přijatelného řešení ve Vietnamu je pochopení toho, jaké je specifikum rozdělení země v případě Vietnamu a jaký má vztah k vnitřní politické situaci v jižním Vietnamu. Této otázce často není věnována dostatečná pozornost a její podstata je úmyslně zastírána oficiálním stanoviskem vlády USA (projev presidenta Johnsona na Hopkinsově universitě 7. dubna 1965 aj.). K posuzování vzájemného poměru obou částí Vietnamu nelze přistupovat s názorovým aparátem vhodným pro jiné země, rozdělené mezi dva světové tábory (například Německo a Korea). Vietnam byl rozdělen až poté, co se tam konstituovaly politické síly s výraznou převahou na straně VDR (která měla svou politickou oporu na severu i na jihu země) a dělící čára na 17. rovnoběžce byla z hlediska územní distribuce těchto politických sil čarou zcela umělou a nepodloženou.

Ustanovení ženevských dohod z roku 1954 o sjednocení Vietnamu pomocí všeobecných voleb bylo realistické a jeho splnění mohlo již dávno přivodit politickou stabilitu v této části světa. Hlavní starostí západních mocností při hledání kompromisu v Ženevě však nebylo řešení vietnamské otázky v souladu se svobodně vyjádřeným přáním obyvatel této země, nýbrž snaha o to, aby alespoň část vietnamského území byla udržena pod kontrolou Západu a odtržena od území VDR.<sup>1)</sup>

Politika trvalého rozdělení na dva sobě nepřátelské státy znamenala za situace, která existovala v jižním Vietnamu (vláda s malou vnitropolitickou oporou, silná opozice vůči zmíněné politické linii, sympatizující s druhou polovinou země), nevyhnutelně pokračování „pacifikace“ v nových podmínkách.

<sup>1)</sup> „Rozdělení, které by nebylo označeno tímto názvem“, tak to nazval R. Guillaín v *Le Monde*, 7. 5. 1954; Lacouture-Devillers, *La fin d'une guerre*, Paris 1960 s. 189, 244—245.

Tak lze objasnit teror Ngo-dinh-Diemova režimu, který zplodil lidové povstání. Jeho nástupci v této politice pokračují, neboť je úzká souvislost mezi politickou koncepcí trvalého rozdělení Vietnamu na dva nepřátelské státy a ne-  
možností nastolit v jižním Vietnamu demokratický režim, který by byl výrazem vůle obyvatel jižního Vietnamu.

Jádrem problému je situace v jižním Vietnamu, kde vláda USA silou udržuje u moci teroristický režim, uskutečňující ve všech podstatných otázkách politiku, jež je v rozporu s národními zájmy.

Hlavní překážkou řešení vietnamské otázky je vměšování USA do vietnamských záležitostí, zejména přítomnost jednotek USA v jižním Vietnamu, bez nichž by se tento režim nemohl udržet. Všechny snahy o tzv. demokratizaci saigonské vlády (zřízením civilní vlády, zřizováním „poradních“ orgánů prostřednictvím voleb apod.) v době pokračující války a za účelem úspěšnějšího pokračování ve válce proti Národní frontě osvobození jižního Vietnamu nemohou přinést žádnou demokratizaci a jsou jen zástěrkou pro pokračující americkou agresi. Totéž platí o plánech na hospodářské povznesení, které za těchto podmínek nemůže vést k blahobytu. Snaha USA vykládat válku v jižním Vietnamu jako útok Severu proti Jihu a přenášení války do VDR bombardováním jejího území je dokladem toho, že vláda USA ani v nejmenším neustoupila od své politiky, jejímž cílem je udržet jižní část Vietnamu pod kontrolou USA bez ohledu na mínění a odpor většiny obyvatelstva jižního Vietnamu. To je také příčinou dnešní krize a zároveň dokladem toho, že americké vládě jde o dosažení „amerického“ vítězství a nikoli o rozumné vyřešení vietnamské otázky v souladu s přáním vietnamského národa. Toto stanovisko může vést jen k dalšímu prodlužování krveprolití a ničení, aniž přinese vyřešení vietnamské otázky a koneckonců ani prospěch pro americký národ.

Politický cíl (pevný tzv. protikomunistický režim v jižním Vietnamu), jež vláda USA ve válce sleduje, je postaven na zcela falešném a nereálném základě. Jeho dočasné uskutečnění nemůže přinést stabilitu a mír (srovnaj vývoj v letech 1954—58).

\* \* \*

Je-li jádrem problému situace v jižním Vietnamu a je-li klíčem k řešení vietnamské otázky nastolení takového režimu v jižním Vietnamu, který by se držel zásad úplné nezávislosti, míru a neutrality a reprezentoval by skutečnou vůli obyvatel jižního Vietnamu, je nutno položit otázku, kdo chce a je též schopen takový režim nastolit. Politické síly v jižním Vietnamu dnes lze charakterizovat takto: 1. síly podporující současný saigonský režim a politiku USA — jsou značně omezeny, silně zdiskreditovány, s absurdními politickými požadavky; 2. Národní fronta osvobození jižního Vietnamu (NFOJV) — hybná síla války a odporu, je mohutnou politickou, organizační a vojenskou silou; 3. různé opoziční skupiny v jihovietnamských městech (buddhističtí vůdcové, různí neutralisté apod.) — jako samostatné politické síly jsou méně vyhraněné, než se obvykle soudí, jejich programy často obsahují podstatné kladné prvky, ale tyto skupiny samy o sobě nemají dosti sil, aby je uskutečnily.

Uplynulých 12 let ukázalo, že 1. skupina nereprezentuje vůli obyvatel jižního Vietnamu a není schopna přinést Vietnamu pozitivní řešení, naopak, s jejím přispěním USA vyvolaly současnou krizi. Skupina 2. navazuje na tradice bývalých účastníků hnutí odporu v letech 1945—54, byla velmi vlivná v době podepsání ženevských dohod, nesmírně zesílila v průběhu války proti saigonskému režimu a americkému zásahu. Skupiny shrnuté pod bodem 3. vystupují čím dále tím více do popředí v souvislosti se zostřováním politické krize ve městech, jež je reakcí na přímou americkou účast ve válce. Nemají

však dosti sil k samostatné akci. Svými požadavky jsou objektivně často bližší NFOJV než Američanům. Existují náznaky, že s NFOJV by spolupracovat mohly, ale se saigonským režimem a intervenujícími Američany nikoli (vládnoucí režim svým bezohledným vystupováním proti každé opozici, např. buddhistům, to nejlépe potvrzuje).

NFOJV za jednu z podmínek řešení krize vyhlásila, že musí být uznána za jedinou právoplatnou představitelku jihovietnamského lidu. Tento požadavek vyplývá z vědomí, že je jedinou politickou silou v jižním Vietnamu, která má všestranný pozitivní a rozumný politický program (nezávislost, mír, vytvoření reprezentativní demokratické koaliční vlády, neutralita země, dobré vztahy a postupné sjednocení s VDR), jenž odpovídá požadavkům obyvatelstva jižního Vietnamu a skutečné situaci v zemi. NFOJV tento program již delší dobu uskutečňuje a má dostatek sil k tomu, aby mohla uskutečnění takového programu prosadit a zaručit a dostatek zkušeností a schopností získat a sjednotit široké vrstvy obyvatelstva pro jeho uskutečnění a tak vyvést jižní Vietnam ze situace, která je tam často označována za mnohem horší než za koloniálního režimu. Neodmítá spolupracovat s žádnou skupinou, která by byla ochotna podílet se na uskutečnění takového programu. Aby bylo možno tento program po obnovení míru plnit, žádá NFOJV, aby měla rozhodující podíl ve vládě, což předpokládá i rozhodující podíl na jakémkoli jednání o míru. V této souvislosti je velmi významné trpké poučení z vývoje po ženevské konferenci 1954. Tehdy USA přistoupily k realizaci dohod tak, že využily zastavení nepřátelství k posílení saigonského režimu v nových podmínkách, odmítly přistoupit na další velmi významná ustanovení dohod, zejména na uspořádání všeobecných voleb, a podporovaly bezuzdný teror proti opozici. Tváří v tvář tomuto násilí byly snahy o prosazení voleb demokratickými a nenásilnými metodami marné a bývalí příslušníci odboje, postavení mimo zákon, se ocitli bezmála na pokraji vyhubení. Teror postihoval široké vrstvy obyvatelstva. Přitom je zřejmé, že vláda USA dodnes nezměnila základní linii své vietnamské politiky. Bojovníci NFOJV a jejich přívrženci nemohou mít nejmenší iluze o tom, jaký režim by následoval, kdyby se nemohli rozhodující měrou podílet na mírovém uspořádání. S touto zkušeností se požadavek uznání NFOJV jako rozhodující politické síly při řešení situace v jižním Vietnamu stal nutným a zcela rozumným požadavkem, který je v zájmu všech, kdo si přejí mír, stabilitu a prosperitu v této zemi.

Od vyhlášení nezávislosti Vietnamu v roce 1945 a ustavení VDR na celém území Vietnamu vyznačuje se celá historie Vietnamu zásahy cizích mocností, které vietnamskému národu vzaly mír, neustále ohrožovaly jeho nezávislost a znemožnily mu intenzivní výstavbu zaostalé země a zvyšování životní úrovně. Počet padlých a raněných dosáhl za tu dobu několika miliónů a již dvakrát nabyla válka takových rozměrů, že vážně ohrozila mír ve světě. Toto zasahování lze rozdělit na několik etap. Prvou etapou byla počáteční snaha Francie obnovit koloniální režim v málo pozměněné podobě. Bylo použito klasické metody dobývání vietnamského území a zároveň diplomatického nátlaku na VDR (1945—46). Později se válka rozšířila na celé území za účelem likvidace vlády VDR. Již v této etapě Francie usilovala o získání určité části vietnamského obyvatelstva ke spolupráci pro dosažení uvedeného cíle.

Od roku 1947 postupně krystalizuje stanovisko vlády USA k válce ve Vietnamu: Francie se má snažit „o spolupráci mezi Francouzi a annámskými nacionalisty za účelem eliminace komunistů“.<sup>2)</sup> Podle amerického názoru by měla vyhlásit nezávislou vietnamskou národní vládu a vytvořit jí politickou oporu získáním nekomunistických složek, doposud stojících na straně vlády VDR (Ho Chi Minh), a ve spojení s nimi zlikvidovat „nesmiřitelné komu-

<sup>2)</sup> W. Bullitt v časopisu *Life*, 29. 12. 1947.

nisty“ (tj. vládu VDR a její ozbrojené i politické složky). To je metoda umělého vyvolání rozkolu v národě, kterým by byla úplně zlikvidována opozice. Tato politika, tvořící náplň druhé etapy, organicky navazuje na předcházející etapu. Na bojujících silách se změny celkem neprojeví, došlo hlavně ke změně hesel, pod nimiž Francie vedla válku. Politika Francie v letech 1948—1954 byla kompromisem mezi koncepcí ozbrojeného boje a tím, co navrhovali Američané. Rozkol v národě byl vyvolán (vznik Bao-Daiovy vlády a její armády), ale převážná většina národa zůstává na straně vlády VDR. V důsledku položitě politiky Francie mají USA dojem, že neúspěch je způsoben nedůsledným uplatňováním koncepce, kterou navrhovala americká vláda a vinou kolonialistické zatíženosti Francouzů. To je však optický klam a jen částečná pravda, což potvrdil vývoj v následujících etapách.

Ženevské dohody byly vládnoucími kruhy v USA a ve Francii interpretovány jako „amputace“ severní poloviny Vietnamu, kterou nelze dobýt zpět (v názírání saigonské vlády spíše: „kterou prozatím nelze dobýt zpět“). Na zbylém území, tj. v jižním Vietnamu, hodlaly USA v nových podmínkách uskutečnit svou koncepci. Měly zcela nahradit Francii. Americká vláda chtěla provádět tuto politiku důsledně a bez použití vlastních ozbrojených sil, které měly být nahrazeny vybudováním silných jihovietnamských vládních vojsk. Ani v této třetí etapě a v pozměněné formě však tato politika neměla naději na úspěch. Nebylo možno vybudovat skutečně národní vládu, jestliže hlavní náplň její činnosti byla protinárodní (trvale rozdělit zemi, zlikvidovat opoziční síly, které si získaly pověst nejdůslednějších vlastenců). Tato vláda neřešila konstruktivně problémy své země a vycházela zjevně z politiky cizí velmocí. Vedle toho není zanedbatelné, že vnitropoliticky navazovala do značné míry na předcházející Bao-Daiův režim, a to dokonce v horší formě.

Americká válka ve Vietnamu, ať už v počáteční formě „speciální války (1961—65) nebo později ve formě přímé účasti americké armády a letectva, je pokračováním staré politiky v nových podmínkách, kdy se v jižním Vietnamu znovu rostlo povstání. V očích Vietnamců má americká účast na válce dokonalou kontinuitu s válkou v letech 1949—1954. Ostatně z hlediska Vietnamců je vedena pod stejným heslem jako tehdy — „obrana národní nezávislosti proti komunistickému panství“, i když Američané svou argumentaci poněkud upravili a tvrdí, že komunismus je třeba zastavit ve Vietnamu, aby pak nebyli postaveni proti němu v daleko větším měřítku a v horších podmínkách (McNamara).

Mírové návrhy presidenta Johnsona v roce 1965 vycházely zcela zjevně ze staré americké politické koncepce a měly obnovit plnou moc saigonského režimu v jižním Vietnamu, přičemž hlavní síla odporu, Národní fronta osvobození jižního Vietnamu měla být opět eliminována jak z rozhodující účasti na mírovém jednání, tak na politickém životě v jižním Vietnamu. V případě uskutečnění plánu presidenta Johnsona mohlo ve vietnamské speciální situaci dojít pouze k restauraci takového režimu, jaký jižní Vietnam poznal již v letech 1954—1959. Avšak podle mínění v jižním Vietnamu velmi rozšířeném (srv. legální vietnamský tisk v Saigonu po listopadu 1963) byl tento režim nesrovnatelně horší než režim koloniální. Není divu, že ani NFOJV, ani VDR nemohly na něco podobného přistoupit. Totéž platí ostatně i pro různé neutralistické a náboženské skupiny, o kterých tu byla zmínka. Bude-li tato politická linie vládou USA nadále sledována, existuje sotva nějaká naděje na obnovení míru ve Vietnamu. Ani příměří by za takovýchto podmínek nepřineslo skutečný mír v jižním Vietnamu, jak už to ukázala léta 1954—1959.

Z toho, co tu bylo vyloženo, je možné učinit některé závěry. Především je zřejmé, že současné kroky vlády USA jsou součástí a logickým důsledkem americké politiky od té doby, kdy se USA začaly v Indočíně angažovat.

Tato politika prošla již třemi etapami a byla realizována v různých pod-

mínkách a různými prostředky. Nejenže vláda USA přitom nedosáhla svých politických cílů, ale postavila vietnamský národ jako celek do nesnesitelné situace.

Nejtypičtějším rysem této politiky bylo vměšování USA do vietnamských záležitostí za účelem přizpůsobení situace ve Vietnamu globálním zájmům a světové politice USA, bez ohledu na vůli většiny obyvatelstva Vietnamu. Má-li být zajištěno řešení vietnamské otázky v souladu s přáním všech vrstev vietnamského národa, bude záruka nevměšování otázkou kardinální.

Jen radikální změna celkové politické koncepce USA ve Vietnamu může přivodit východisko ze současné slepé uličky. Nezbytnou podmínkou realizovatelné koncepce pro řešení vietnamského problému, která by odpovídala zájmům vietnamského národa a přitom by ani nemohla poškodit zájmy USA, by mělo být uznání nezávislosti, suverenity, jednoty a územní nedotknutelnosti Vietnamu, zaručené ženevskými dohodami z roku 1954, a zejména upuštění od jakéhokoli vojenského nebo jiného zasahování ve Vietnamu v zájmu umělého udržení nebo obnovení nějakého režimu, dále akceptování široké koaliční vlády národní jednoty v jižním Vietnamu, na níž se budou podílet všechny politické strany, náboženské skupiny a sociální vrstvy v souladu se svou skutečnou politickou vahou v zemi (srv. bod 1. programu FNOJV z roku 1961) a nakonec mírová politika a normální diplomatické a jiné vztahy k oběma částem Vietnamu, dokud tato země neobnoví svou jednotu v souladu s rozhodnutím Vietnamců samotných bez cizího vměšování. Praktický přechod k takové politice od současného stavu předpokládá uskutečnění čtyřech bodů, které vláda VDR oznámila 8. dubna 1965, to znamená především definitivní a bezpodmínečné zastavení leteckých a jiných útoků proti VDR a ukončení válečných akcí proti NFOJV, přičemž na všech jednáních by se zcela legálně podílela NFOJV. To by bylo hlavní zárukou toho, že přístup USA k řešení vietnamské otázky v souladu se zájmy vietnamského národa je upřímný. Dále pak to je co nejrychlejší stažení amerických sil z Vietnamu a zastavení jakéhokoliv vojenského zasahování do tamních poměrů včetně zrušení amerických vojenských základů.

\* \* \*

Po dvanácti letech od podepsání ženevských dohod je vzhledem ke zkušenostem z jejich uplatňování a z vývoje ve Vietnamu v tomto období dnes jasné, že ženevské dohody (dohody o zastavení nepřátelství a závěrečná deklarace ženevské konference) byly cenné a správné jako jeden nedělitelný celek. Jen tak umožňovaly vyřešení zbývajících politických problémů mírovou cestou a při zachování nezávislosti, svrchovanosti, jednoty a územní nedotknutelnosti Vietnamu. Podstata porušení ženevských dohod ze strany USA a saigonské vlády spočívala v oddělení těch bodů dohod, které znamenaly přerušování nepřátelství a dočasné rozdělení Vietnamu, od ustanovení, která směřovala k dořešení politických problémů a sjednocení země. Toto politické manévrování lze sledovat v oficiálních dokumentech vlády USA a Ngo-dinh-Diemovy vlády, počínaje prohlášením těchto vlád v souvislosti s uzavřením ženevských dohod (21. července 1954). Důsledky této politiky byly pro celý vietnamský národ tak katastrofální, že je pochopitelné, že vláda VDR důsledně trvá na tom, že přijatelnou základnou pro politické řešení vietnamské otázky je duch i litera ženevských dohod jako celku. Přitom zdůrazňuje požadavek, aby se USA zdržely vměšování do vietnamských záležitostí. Zmíněné čtyři body vlády VDR z 8. dubna 1965 odpovídají jak zásadám ženevských dohod, tak reálným požadavkům, nutným k normalizaci života ve Vietnamu.

Mnoho se mluvilo o tom, jaké mírové podmínky by byly přijatelné pro vládu

USA. Bohužel, táž otázka je ve vztahu k vládě VDR a NFOJV jen zřídka kladena. A přece USA jako světová velmoc mají mnohem širší možnosti hledat více alternativ pro řešení než vietnamský lid a jejich zájmy nikdy nemohou být tak poškozeny jako zájmy malého vietnamského národa, který hájí základní podmínky své národní existence. Návrhy presidenta Johnsona byly však až dosud ultimativní a rovnaly se požadavku kapitulace NFOJV. Jscu vyslovovány obavy, že bude-li VDR a NFOJV nadále klást odpor; zesílí tlak těch kruhů USA, které podporují rozšíření války. Avšak jak jsme se pokusili ukázat, jsou současné podmínky, které si klade VDR a NFOJV tak základní a tak podstatně vyrůstají z historie posledních pětadvaceti let, že od nich nelze ustoupit. Opaku lze dosáhnout jedině válečnou porážkou NFOJV a VDR, přičemž ani v tomto případě by nebylo dosaženo skutečného a stabilního míru. NFOJV i VDR však mají dost síly i zkušenosti, aby této eventualitě čelily a ani socialistické země ji nemohou připustit. Přeje-li si vláda USA skutečně zabránit rozšíření války a obnovit mír, pak musí sama uvažovat o tom, jak by vyšla základním požadavkům NFOJV a VDR vstříc.

Přitom NFOJV ani VDR nevytyčují žádné podmínky, které by z hlediska mezinárodního práva nebo oprávněných zájmů USA byly předem nepřijatelné. Ani VDR ani NFOJV nemá žádné územní požadavky, VDR nežádá ani okamžité připojení jižního Vietnamu k severnímu ani nastolení stejného zřízení na jihu jako na severu. Nežádá to ani NFOJV. Programu postupného sjednocení na základě jednání mezi zástupci obou částí země není kladeno žádné časové omezení, což je měkčí podmínka, než bylo stanoveno v ženevských dohodách. NFOJV nejednou prohlásila, že chce provádět neutrální zahraniční politiku a mít normální styky se všemi státy bez výjimky. VDR sice o neutralitě výslovně nemluví, ale obsah 2. bodu jejich podmínek z 8. dubna 1965 se tomuto pojmu velmi blíží. Ostatně, VDR po roce 1954 byla ochotna navázat co nejširší normální styky se všemi zeměmi a jen důsledky politiky USA, které plně vsadily na Ngo-dinh-Diemův režim, jí to neumožnily.

Vláda VDR i NFOJV formulovaly své podmínky rezolutně, ale vždy v takové obecné formě, že ponechávají možnost, aby ke splnění těchto podmínek bylo možno dohodou najít oboustranně přijatelný způsob provedení. Se svými požadavky nikdy nespojovaly podmínky, které by pro vládu USA byly potupné nebo by urážely americký národ.

Ve své umírněnosti jde vláda VDR tak daleko, že jako podmínku k politickému vyrovnání ani nevytyčila požadavek nahrazení válečných škod, které jí USA v rozporu s právem způsobily a působí. Přitom je zřejmé, že tyto škody jsou pro budoucnost malé rozvíjející se země zvláště citelné, i když nemohou ohrozit její dnešní obranu. Je známo, že rozdíl v úrovni hospodářského rozvoje mezi průmyslovými a rozvojovými zeměmi se dnes za *normálních podmínek* stále zvětšuje. Jak nahradí USA Vietnamu zpoždění a škody na životech a majetku? Mírová koexistence je žádoucí a musí být aplikována právě tak v Asii jako v Evropě. Nemírná koexistence tam, kde je v sázce samotná existence národa. Tak tomu bylo a je právě ve Vietnamu za Ngo-dinh-Diemova režimu a za vlády jeho následovníků na jihu a v době hromadné vojenské intervence USA. A vzájemné nezasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí je považováno za jednu z nejdůležitějších součástí mírové koexistence. Bez toho není možné ani najít řešení ve Vietnamu.